

Bijdrage van Martin van Rooijen 50PLUS

Debat over rechtsstatelijkheid, grondrechten en democratie in de Europese Unie op 8 februari 2022

Rechtsstaat

Voorzitter. Het tweede jaarlijkse rapport over de rechtsstaat in de Europese Unie is interessant. Nederland komt er vrij goed uit. Ik had ook niet veel anders verwacht. Natuurlijk, ook hier gebeuren zaken die schuren aan de rechtsstaat.

We hebben de Toeslagenaffaire nog lang niet achter de rug en het probleem van de vermogensrendementsheffing is inmiddels door de Hoge Raad duidelijk geagendeerd.

Maar Nederland kent gelukkig ook een levendige democratie, waar dit soort vraagstukken openbaar kunnen worden besproken. Ook dat is een element van een goed functionerende rechtsstaat.

Gezien mijn beschikbare tijd wil ik me nu concentreren op een specifiek punt, dat eigenlijk in het rapport van de EU weinig aandacht krijgt, maar dat in Nederland steeds zichtbaarder wordt. Dat is de kwaliteit van de wetgeving, of beter gezegd het gebrek daaraan. Ook

dat is een element van een correct en goed functionerende rechtsstaat.

In toenemende mate winnen met name milieuorganisaties rechtszaken met mogelijk enorme consequenties voor de Rijksbegroting of voor ondernemingen.

Afgelopen week kwam het bericht dat het Openbaar Ministerie een zaak opent tegen Tata Steel. Dat zou er toe kunnen leiden dat deze onderneming zijn poorten moet sluiten. In ondernemersland hoor je steeds vaker dat er ideeën bestaan om zich elders te vestigen.

Waar het mij nu *niet* om gaat is wie er gelijk heeft. De fractie van 50PLUS is er ongerust over dat te veel wetten kennelijk zo veel gaten of andere fouten bevatten, dat ze het bij de rechter niet houden. Onze rechtstaat loopt gevaar omdat voor dat zo belangrijke bouwwerk ondeugdelijk materiaal wordt gebruikt!

De fractie van 50PLUS ziet hiervoor drie oorzaken. Ten eerste een ambachtelijke. Kennelijk heeft het ambacht, ik zeg expres niet de *functie*, maar het *ambacht* van wetgevingsjurist te weinig prioriteit.

Het gaat hier echt om top kwalitatief juridisch werk, gebaseerd op kennis, inzicht, systematiek en nauwgezetheid.

Dat geldt de tekst van een wetsvoorstel en dan kijk ik naar het ambtelijk apparaat en naar de Raad van State en het geldt de amendering en dan kijk ik naar de Staten-Generaal.

Maar ten tweede houdt de slechte kwaliteit van wetgeving verband met compromissen die misschien politiek begrijpelijk zijn, maar juridisch rammelen.

Dan kijk ik vooral naar onszelf, kabinet en Kamers, als wetgevende macht.

Met name het wegspeken van problemen naar de toekomst heeft bij milieu- en klimaatwetgeving geleid tot het ontkennen van de werkelijkheid.

In de fiscale wetgeving gaat het doorgaans om de complexiteit, de uitvoering en de opsporing. De derde oorzaak is dat adviezen van de Raad van State te vaak onvoldoende serieus worden genomen.

Bezwaren, ook van juridische aard, worden al door het kabinet te vaak gebagatelliseerd, terwijl vervolgens noch de Tweede noch de Eerste Kamer hier iets mee doen, of hoogstens het punt gebruiken om politieke redenen, niet vanuit het argument van wetgevingskwaliteit.

Ik maak deze opmerking met spijt juist ook in dit huis, dat toch zijn bestaansrecht mede ontleent aan het uitdrukkelijk juridisch wegen van wetgeving.

Het heeft er alle schijn van dat er te vaak wordt gedacht vanuit de stelling dat als het politieke compromis bereikt is, een onderwerp er weer een tijdje tegen kan.

Voorals het om wetgeving gaat waarover zeer verdeelde opvattingen bestaan, lijkt er een wetgevingsstrik omheen te gaan, onder het motto Klaar is Kees. We zien wel tegen de tijd dat het weer op de agenda komt.

Maar Kees is helemaal niet klaar. Het lijkt er op dat de kruik bij de rechterlijke macht zo lang al te water is gegaan, dat hij is gebarsten.

Je krijgt het vermoeden, en ik wil graag van de minister horen hoe hij dat ziet, dat binnen het O.M. en bij de rechterlijke macht een “tot hier en niet verder” is afgesproken.

Dat de derde van de trias politica heeft besloten om het knoeiwerk van de andere twee niet langer te tolereren, maar de wetgevende en uitvoerende macht te confronteren met de ijzeren consequentie van geklungel, gemakzucht en opportunisme in de wetgeving. De overheid krijgt zijn streken thuis.

Bestaat er inderdaad een coördinatie met dit doel, zo vraag ik de minister nadrukkelijk. Het zou een logische en ook natuurlijke reactie zijn van de derde macht.

Maar willen de eerst en tweede zó tot de orde worden geroepen? Is deze correctieve aanpak een kwaliteit van een rechtsstaat, of is het de noodrem? Richt ook deze aanpak niet meer schade aan, dan dat het iets oplost? Is de regering bereid hier zijn verantwoordelijkheid te nemen?

Er is hoe dan ook blootgelegd dat recente wetgeving tikkende tijdbommen bevat, 50PLUS vraagt aan de regering hoe zij dit probleem ziet.

Mijn fractie dringt bovendien aan op een grondig onderzoek naar hiervoor in aanmerking komende wetgeving, een *task force* van ten minste een dozijn topjuristen die een urgentielijst maakt van te repareren wetgeving.

Vervolgens zou de regering in een openbare gedachtewisseling met de Raad van State, de Staten-Generaal en de rechterlijke macht tot een afwikkeling moeten komen die intussen geen onnodige schade veroorzaakt in termen van claims, schadevergoeding of financiële afkoop. Graag uw oordeel hierover.

Voorzitter, de belangen zijn groot. Enerzijds is daar dus de rechtsstaat die onder serieuze druk staat. Bij de toeslagenaffaire zien we machtsmisbruik van een overvraagde Belastingdienst op basis van weinig stabiele regelgeving, ook ten aanzien van het sanctioneren.

Tegelijk wordt de financiële sluis zodanig ver opengedraaid dat er een serieus risico is op het uitzinnig belonen van valse informatie, ook weer door een toch al overvraagde dienst.

Als er straks verhalen in de krant staan van mensen die met duizenden euro's aan de haal zijn, zonder dat zij daar recht op hadden is ook dat het falen van de rechtstaat. Bij de vergoedingen voor Covidschade beginnen deze verhalen ook al naar buiten te komen.

Voorzitter, de belangen zijn minstens zo groot omdat bij milieu en klimaat er een complete herschikking dreigt van ons economisch systeem, waarbij de agrarische sector een geweldige veer gaat laten, terwijl het niet alleen om landbouw en veeteelt zelf gaat, maar ook om de van mondiaal belang zijnde kennis daarachter.

Bij stikstof, pfas en dergelijke kan het gaan om het vertrek van aantallen bedrijven, inclusief werkgelegenheid.

Bij gas en kolen zien we nu al dat we aanvoer afsluiten, zoals aardgas uit onze grond of kolencentrales, maar onvoldoende hebben nagedacht over de afhankelijkheid die zo ontstaat. De gasprijs explodeert inmiddels en de schatkist is ooit leeg als het zo doorgaat.

Voorzitter, ik kan niet dringend genoeg zeggen: kwaliteitswetgeving is nodiger dan ooit en wij gaan er, vrees ik nog steeds stiefmoederlijk mee om.

Voorzitter, omwille van de rechtstaat en omwille van onze welvaart en economie vraag ik om een duidelijke opstelling van u en van het totale kabinet. Ik ga goed luisteren naar uw antwoord.

Oekraïne

Voorzitter, dan kom ik nu op Rusland en de Oekraïne. Mijn eerste vraag is naar de geopolitieke opvattingen van de minister en van het kabinet.

Soms heb je de indruk dat de Europese Unie sinds zijn ontstaan vooral met zichzelf bezig is, maar de wereld is een stuk groter. Bovendien zijn en worden in de wereld hele belangrijke bordjes verhangen.

China, Rusland, het Midden oosten, Afrika, vluchtelingen, het klimaat. Als ik zie hoe onbeduidend de positie van Europa aan het worden is tussen al die grote bewegingen van onze tijd, dan slaat de schrik om het hart.

Voor al die problemen is internationale afstemming nodig en samenwerking. Als ik alleen al zie hoe lang het duurt voordat Europa één standpunt heeft over elk van die thema's. Welke invloed hebben

wij nog, welke macht heeft Europa anders dan langzamerhand als sluitpost?

Neem nu eens alleen het vluchtelingenvraagstuk. West Europa wordt overspoeld en dan nog vooral een paar specifieke landen, zoals Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Nederland en België.

Terwijl binnen Europa nog tal van uiterst dunbevolkte streken zijn, vooral in het oosten, ja zeker ook in Rusland. De Russische economie kan trouwens best wel een grotere massa werkers en afnemers gebruiken. Maar ja, met Rusland is er amper contact.

Langs die weg wilde ik eens uitkomen op het actuele vraagstuk van de Oekraïne versus Rusland. Allereerst wil ik de minister vragen wat zijn indrukken waren bij zijn recente bezoek aan Kiev.

Wat heeft Nederland gezegd? Wat onze bondgenoten? Wat heeft de regering in Kiev ons laten weten? Welke afspraken zijn er gemaakt?

Vervolgens wil ik wat dieper ingaan op de ontwikkeling in Europa sinds de val van het Europese communisme.

Waarom is Europa er niet in geslaagd sinds de val van de Muur een begin te maken met het integreren van Rusland in het gehele Europa. Waarom is er weer geleidelijk een gordijn, nog net niet van ijzer, aan het groeien tussen Rusland, Wit Rusland en de rest van Europa?

Welk belang hebben Oost en West Europa in hemelsnaam met economische verdeeldheid en bij mogelijk zelf het slagveld zijn van een nieuwe oorlog?

Ja, ik weet ook wel dat in Rusland de democratische beginselen duidelijk achterliggen dan bij ons. Ik weet dat er op veel terreinen verschillen bestaan.

Maar beide zijden hebben toch aantoonbaar meer belang bij verwevenheid dan bij afstand? Vanwege de Oekraïne staan we nu aan beide kanten dreigende gezichten te zetten. Wie wordt daar beter van?

Ik ben natuurlijk zeker geen bewonderaar van de totalitaire elementen van China, maar het land toont elke dag trefzeker aan dat opereren als eenheid meer succes brengt dat vooral bezig zijn om elkaar te verketteren.

Ik vraag de minister om zijn standpunt hierover en dan niet alleen in mooie woorden, maar ook of en hoe de regering zich aan het bezinnen is op een meer uitnodigende dan confronterende politiek jegens Rusland.

Ik kijk uiterst kritisch naar het regime van president Poetin, maar ik herinner me ook als de dag van gisteren 1989 en kort daarna. Ik herinner mij de ontredde van de Russische samenleving na de ontbinding van de Sovjet Unie. Het op zoek gaan naar democratie, met een tekort aan wijze staatslieden na driekwart eeuw totalitair bewind.

Ons diepe wantrouwen door het communisme en de koude oorlog heeft ons toen weerhouden om werkelijk fundamentele stappen te zetten naar normale verhoudingen.

Er zijn toen wel wat afspraken gemaakt, maar die hebben gaandeweg alle betekenis verloren. En stilaan hebben beide kanten vooral bewijzen willen zien van de juistheid van de vooroordelen jegens elkaar. Hoe ziet de minister dit?

Ik raad de minister aan om eens een ruime lunchafspraak te maken met de Vlaamse hoogleraar Jonathan Holslag. Die laat over de internationale verhoudingen per tien minuten meer inzicht en wijsheid horen dan de complete Europese Unie in een heel jaar.

Voorzitter, ik wil zeker niet naïef zijn. Internationale politiek is niet zachtzinnig en is niet voor watjes. Je onderhandelt niet vanuit vrome mensen, maar vanuit macht. Jij moet belang hebben bij de ander en de ander bij jou. De kunst is een prijs te bepalen waar beiden mee kunnen thuiskomen. Thuis, waar ook alle vooroordelen jegens de ander gelden.

Nee, ik onderschat het zeker niet. Het gaat mij hier dan ook in de eerste plaats gewoon om ons eigen belang. Het belang van Nederland en van de Europese Unie.

Dit is *ons* werelddeel. En dan denk ik dat onze belangen méér congrueren met de belangen van Rusland dan we ons realiseren. Niet alleen om het vluchtelingenvraagstuk, zoals ik zojuist zei. Ook niet alleen vanwege het gas, zoals we nu elke dag zien. Ook niet alleen om in Europa niet nog een keer een vernietigend slagveld te zien.

Nee, niet vanuit het negatieve. Maar juist vanuit het positieve. Duitsland gaat ons voor in een veel genuanceerder benadering van Rusland dan louter wantrouwen. Wat is de indruk van de minister van de Duitse benadering? Wat vindt hij daarvan?

Intussen zitten we daar wel met brisante situatie. In de gegeven omstandigheden is een cocktail van militaire vastberadenheid plus in gesprek blijven het meest voor de hand liggend om kansen te creëren op de-escalatie. Ziet de minister dat ook zo? Maar wil de minister bovenal bevestigen dat er daarna een politiek zal moeten worden gevolgd die is gericht op integratie en niet langer op segregatie?